

NATIONAL PECULIARITIES AND THE PROSPECT OF SCIENTISTS TRAINING AND CERTIFICATION IN THE CONTEXT OF BOLOGNA PROCESS**Summary**

National peculiarities and the prospect of improving the systems of scientists training and certification are described in the article. The perspective direction of dissertation on training and certification of scientists which is based on forming the interdisciplinary scientific and pedagogical competence is worked out by the author.

Key words: training and certification of scientists, competence

УДК 378.048.2

Л.Ф. Мараховський, І.М. Козубцов

НАУКОВА ШКОЛА – ОСНОВА СУЧАСНОЇ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ АСПІРАНТУРИ

У статті висвітлено основний результат дисертаційного дослідження, щодо надання вагомого статусу наукової школи. Вона є первинним науковим осередком зародження творчості у здобувачів вченого ступеня в аспірантурі. Внаслідок цього здобувачі матимуть змогу самостійно обирати цікаві та потужні наукові напрями, та зменшити втрату часу на пошук наукового керівника за бажаним напрямком. Новизною роботи є рекомендації, щодо необхідності впровадження обліку єдиного загальнодержавного реєстру наукових шкіл. Розроблено педагогічний науково-дослідний полігон на прикладі реєстру наукових шкіл при суспільній науковій організації вчених України – Міждисциплінарній академії наук України.

Ключові слова: наукова школа, науковий керівник, лідер, міждисциплінарна наука.

Постановка проблеми та зв'язок її з важливими науковими завданнями. Сучасний етап розбудови правової, демократичної держави, інтеграції України у європейський освітній простір, глобальні процеси, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, передбачають докорінну трансформацію світоглядних орієнтацій і ціннісних орієнтирів особистості. Перед керівництвом навчальними закладами всіх рівнів стоїть важливе питання утвердити у свідомості підрастаючого покоління загальнолюдські моральні цінності та ідеали, виховати гуманну особистість, справжнього громадянина України [1].

Сучасна вища школа у своїй навчально-виховній роботі здебільшого не зуміла досі кардинально змінити філософію та ідеологію. Адже це потребує оновлення існуючої парадигми та в повній мірі реалізовувати концепції гуманізації національної освіти України, окресленої в офіційних нормативно-правових державних документах країни (Закони України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Укази Президента України "Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні", Державні національні програми "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), "Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті") вимагає від сучасної вітчизняної педагогічної науки глибокого переосмислення сутності гуманізації навчально-виховного процесу, його ґрунтового науково-теоретичного аналізу та експериментального дослідження.

Взаємопов'язаним є забезпечення повноцінної підготовки та розвиток гуманної самосвідомості, творчої ініціативи молоді її здатності вільно орієнтуватися у світі духовних цінностей нести відповідальність за наслідки власних дій і вчинків в демократичному суспільстві. Аспірантура в цьому розумінні відіграє важливу роль. Вона є єдиною репродукуючою системою підготовки майбутніх науково-педагогічних (НПП) та наукових (НП) кадрів вищої кваліфікації [2] при вищих навчальних закладах (ВНЗ) 3-4 рівня акредитації та наукових установах (НУ) [3, 4].

Невід'ємну основу гуманізації навчально-виховного процесу сприяє наукова школа, яку очолює науковий керівник. Не зважаючи на важливу ключову роль наукової школи, слід констатувати факт формального невизнання її на державному рівні, оскільки відсутність єдиної реєстрації, узаконення наукових відносин між науковим керівником та аспірантами-вихованцями все це понижує авторитетність її. Слабкий контроль та застарілі методи не вирішують а навпаки примножують проблеми при підготовці НП та НПК в аспірантурі [5, 6] та ад'юнктурі для потреб Збройних Сил [7]. Перечисленні систематичні зауваження потребують рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій за проблемою. Необхідність створення наукових шкіл, як первинних наукових осередків диктується часам. НШ як вид особливого колективу відповідає розробленій А.С. Макаренку теорії поетапного формування колективу. І досі виконується закон життя колективу: рух – форма життя колективу, зупинка – форма його смерті; визначив принципи розвитку колективу; вичленував етапи (стадії) розвитку колективу [8, с. 67]. Щоб стати колективом, група повинна пройти нелегкий шлях якісних перетворень [8; 9, с. 345]. Розуміючи це керівництво більшості вищих навчальних закладів України розробили та затвердили "Положення про наукові школи", наприклад [10].

Такі провідні аспекти проблеми, як характерні риси наукової школи та її життєвий цикл, вплив ідейного лідера на її еволюцію, її функції та вплив на процес розвитку науки, мають широкий міждисциплінарний характер, а тому досліджуються спільними зусиллями наукознавців, філософів, соціологів, фізиків, економістів та представників інших галузей суспільних наук. Цій тематиці приділяється багато уваги як у роботах вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Значний вклад у її дослідження здійснили такі вчені, як Т. Кун, М. Ярошевський, С. Мікулінський, Г. Штейнер, В. Гасилов, Е. Мірський, О. Огурцов, С. Хайтун, Б. Кедров, Н. Родний, Д. Гузевич, О. Мирська, Г. Добров, Д. Зербіно, Ю. Храмов, Л. Воробйова та ін.

Разом з тим, багато аспектів цієї наукової проблеми залишається недостатньо розкритими та обґрунтованими. Потребують подальшого дослідження і теоретико-методологічні засади феномену наукової школи як фактора розвитку економічної науки.

Автор роботи [11] акцентує увагу на тому, що від розвитку та цілеспрямованої наукової роботи в рамках наукових шкіл значною мірою залежить науковий імідж університету і якість підготовки студентів. Акцентовано на двох шляхах формування наукової школи: еволюційний і комерційний. Перший із них передбачає поступове формування і розвиток наукового колективу і матеріальної дослідницької бази в рамках розвитку ВНЗ. Комерційний шлях передбачає запрошення стороннього лідера зі сформованим колективом, що вимагає створення ексклюзивних умов: потужної матеріальної бази та високої оплати праці.

На сучасному етапі розвитку університету важливе значення має опублікування наукових праць – монографій, підручників та посібників із грифом МОН, статей у фахових виданнях, які характеризують результативність наукової школи і є одним із важливих рейтингових показників оцінки університету. Потребує більшої уваги практична реалізація здобутків наукових шкіл. Багато розробок так і залишається на рівні теорії чи впроваджені тільки на університетському рівні, хоча могли б поповнити базу завершених розробок університету, готових до впровадження. Гострою залишається проблема фінансування наукових розробок.

Перспективи науки завжди визначаються перспективами провідних наукових шкіл. Особливо це характерно для ХХІ століття, коли всі галузі світової науки достигли видатних висот, а будь-які наукові проблеми вимагають об'єднання зусиль вчених, утворення колективів вчених так в цих умовах надмірно зростає значення наукових шкіл визначає автор дослідження [12].

В роботі [13] авторами розглянуто перспективну систему підготовки експертів (офіційних опонентів) яка гармонійно доповнювала створену за новим принципом на основі синергетичного підходу замкнутого циклу репродукції ПН та НПК.

Проте ґрунтовне осмислення та дослідження цього міждисциплінарного феномену розпочалося відносно недавно, лише з останньої третини ХХ ст.

Формулювання цілей статті. Метою статі є висвітлення основного результату дисертаційного дослідження в частині, що стосується, а саме розгляду питання надання вагомому статусу наукової школи, як первинного наукового осередку аспірантури та надання рекомендацій, щодо впровадження єдиного загальнодержавного реєстру наукових шкіл на прикладі реєстру Міждисциплінарної Академії наук (МАН) України.

Виклад основного матеріалу. Виділимо об'єктом нашого дослідження із загальної структури системи освіти в Україні аспірантуру (ад'юнктуру) та докторантуру, для наочності представлено рис. 1.

Роль наукової школи на чолі з її лідером (науковим керівником, консультантом) з даного рис. 1 представити дуже складно, оскільки він відповідає сучасному стану концепції підготовки НП та НПК в аспірантурі (докторантурі). В авторській роботі [14] аспектом філософського дослідження було удосконалення освітньої системи підготовки наукових керівників в аспірантурі. Результатом якого розроблено нову структуру аспірантури та докторантури, фрагмент, якої представлено на рис. 2.

Подальші дослідженні [13] авторами уточнили структуру інституту аспірантури та докторантури, яка повинна доповнювати гармонійно доповнювала підсистемою підготовки експертів (офіційних опонентів).

Узагальнена структура інституту аспірантури та докторантури представимо для наочності у наступному рис. 3.

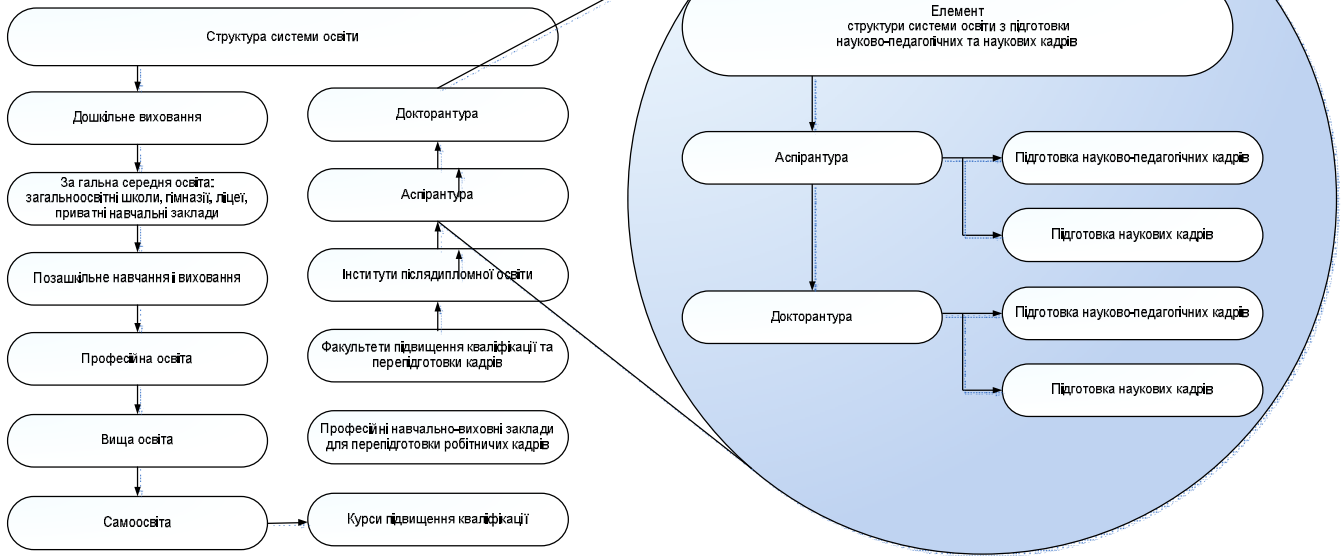

Рис. 1. Загальна структура системи освіти в Україні

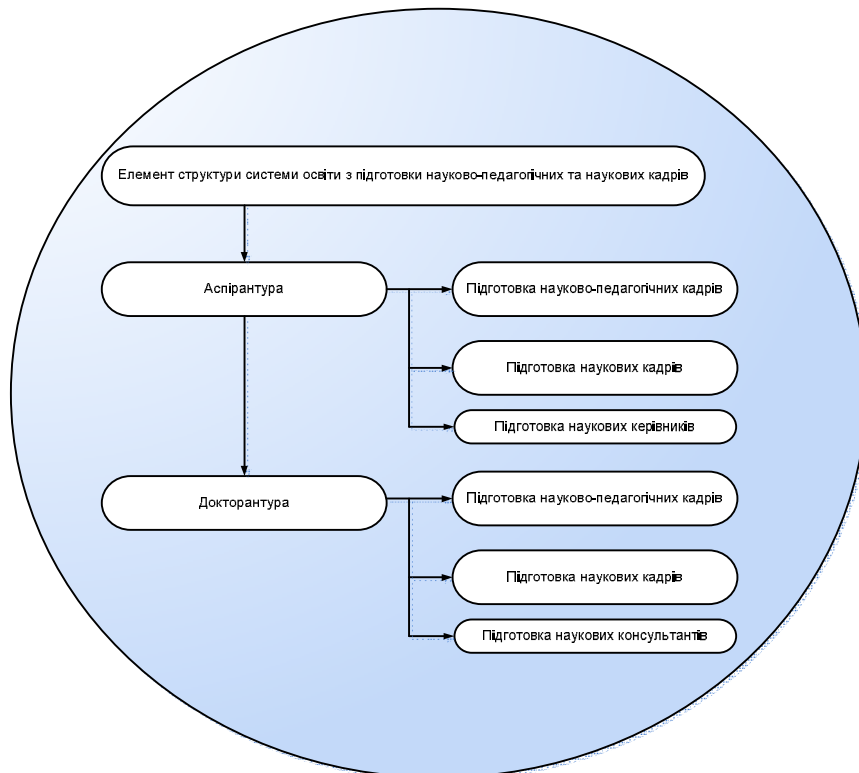

Рис. 2. Фрагмент нової структури аспірантури та докторантури

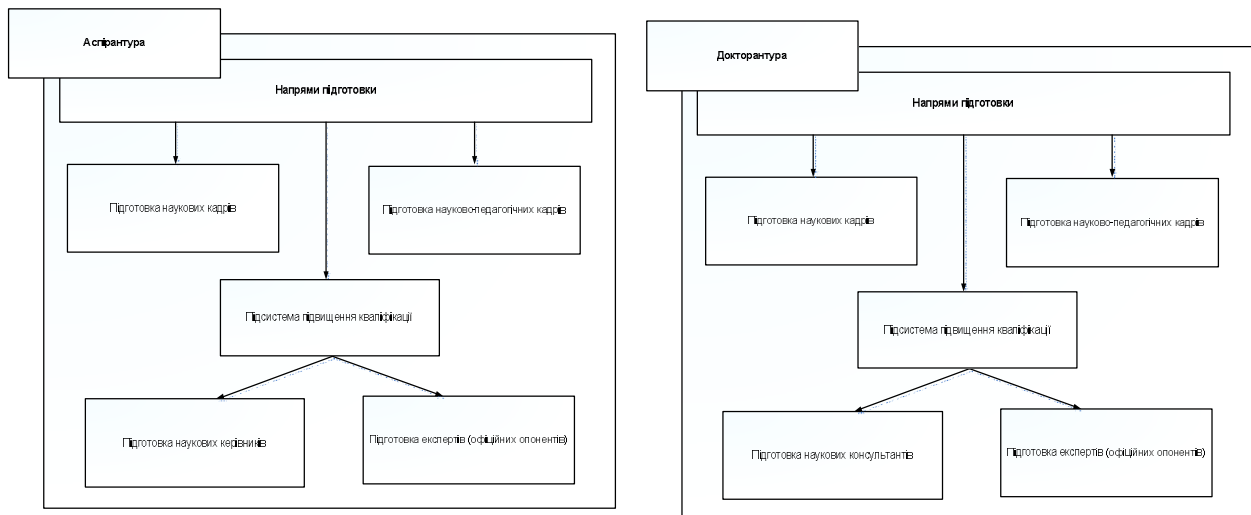

Рис. 3. Узагальнена перспективна структура інституту аспірантури та докторантури в Україні

Невід’ємним неформальним науковим напрямом на чолі її лідера (керівника, консультанта) при детальному вивченні наукових праць по історії науки в Росії можна виділити наукову школу (НШ). Утворення наукових шкіл – хороша російська традиція, яка явилась внаслідок особливостей культурно-історичного розвитку Росії, деякі з яких В.И. Вернадський охарактеризував наступним чином: "В России начало научной работе было положено правительством Петра, исходившего из глубокого понимания государственной пользы. Но эта работа быстро нашла себе почву в общественном сознании и не прерывалась в те долгие десятилетия, когда иссякла государственная поддержка научного творчества (...). Она создавалась при этом интеллигенцией страны (...) создавалась их личным усилием, по личной инициативе или путем образуемых ими организаций..." [15].

Отже предметом розгляду в дослідженні є наукова школа, (англ. scientific school, нім. wissenschaftliche Schule f, Richtung f) – форма організації колективної наукової праці робітників під керівництвом лідера школи, як правило, відомого вченого. Характеризується єдиною дослідною програмою, спільністю наукових поглядів і стилю наукової діяльності в конкретній галузі. Лідер є автором програмної концепції – основи для вирішення наукових задач.

Наукова школа – неформальний творчий колектив дослідників різних поколінь, об’єднаних загальною програмою і стилем дослідницької роботи, які діють під керівництвом визнаного лідера [16]. Це об’єднання однодумців, що розробляє життєво важливі для суспільства проблеми під керівництвом відомого в певній галузі дослідника, має значні теоретичні і практичні результати своєї діяльності, визнані у наукових колах і сфері виробництва.

Таким чином, аспірант, докторант повинен на самому початку свого наукового шляху "примкнуть" до наукової школи, визначити та затвердити в неї тему дисертаційного дослідження, вести власні дослідження у повній взаємодії з вченими. Аспірант, докторант своїми дослідженнями привнесуть свій вклад на діяльність наукової школи і одночасно будуть використовувати науковий потенціал наукової школи для самоформування як спеціаліста в проблематиці наукової школи [12]. Сукупність наукових шкіл в одній аспірантурі та докторантурі можна розглядати за міждисциплінарну аспірантуру. Зустрічі цих наукових колективів слід розглядати крізь міждисциплінарну призму на основі експертної системи. Філософію міждисциплінарної призми наочно продемонструємо на рис.4.

Практичні психофізичні дослідження potwierджують відсутність двох і більше однакових індивідуумів. А, отже, в кожного є власний погляд (думка) на рішення того чи іншого випадку. Хоча б, наприклад, взяти групу експертів одного наукового напрямку та однієї спеціальності (рис.5), всі вони різні і їх дослідження можна вважати за міждисциплінарну розвідку в межах однієї спеціальності.

Розглянемо детальніше наукові школи. У діяльності наукової школи реалізуються такі основні функції: отримання наукових знань (дослідження і навчання); поширення наукових знань (комунікація); підготовка обдарованих вихованців (відтворення).

Сутність наукової школи, на думку Т.Ю. Наконечної, розкривається через її основні функції (рис.6.):

- гносеологічна, яка реалізується через дослідження об’єктивної реальності (природи та сутності явищ та процесів), що, у свою чергу, проявляється в нарощенні інтелектуального потенціалу суспільства;
- методологічна полягає у виробленні правил та прийомів пізнання і перетворення дійсності;
- світоглядна пов’язана з розширенням наукового світогляду та формуванням нового типу мислення;
- практична зводиться до наукового обґрунтування та формулювання шляхів використання виявлених законів та загальних тенденцій функціонування певних процесів та явищ у практичній діяльності.

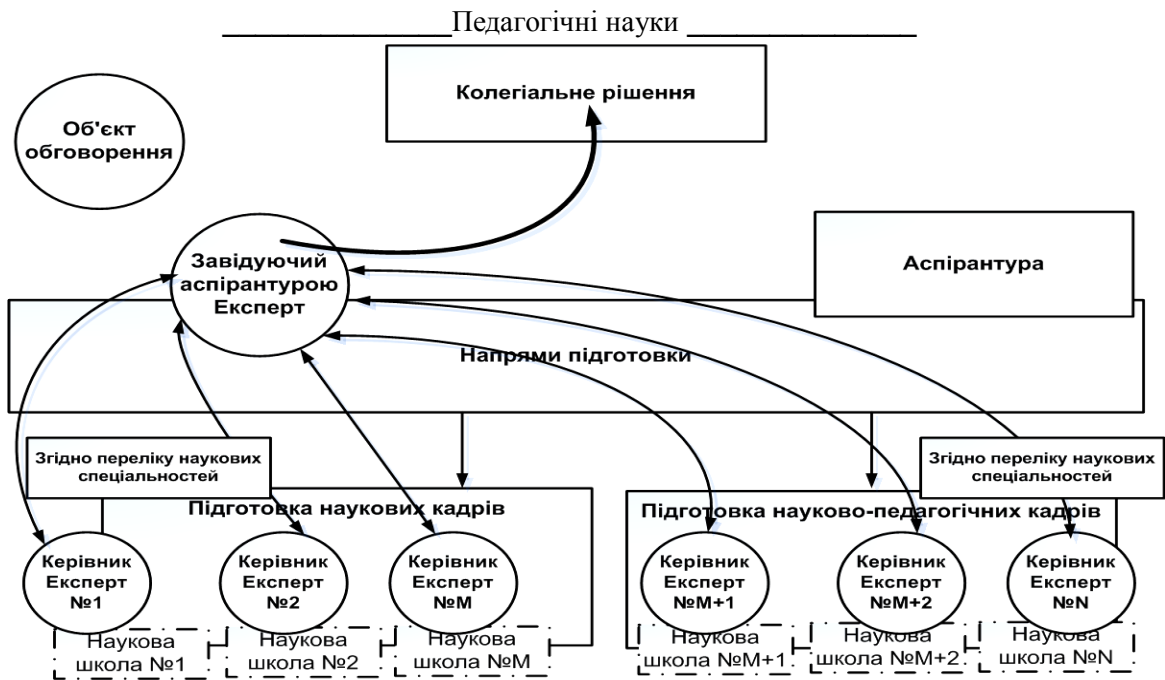

Рис. 4. Ідея реалізації міждисциплінарної призми у випадку відпрацювання колегіального рішення

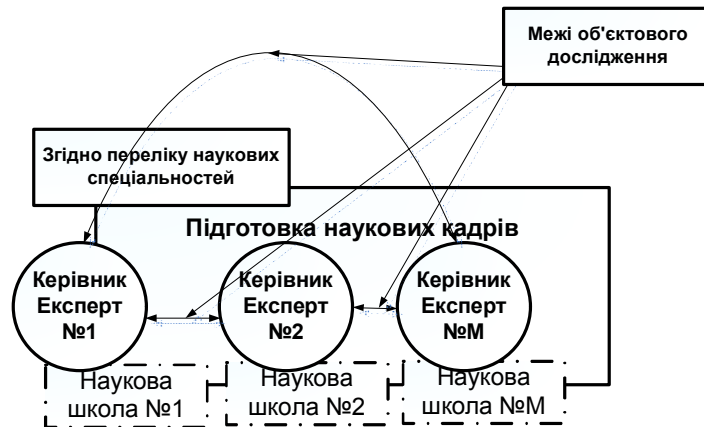

Рис. 5. До пояснення міждисциплінарності в межах однієї наукової спеціальності

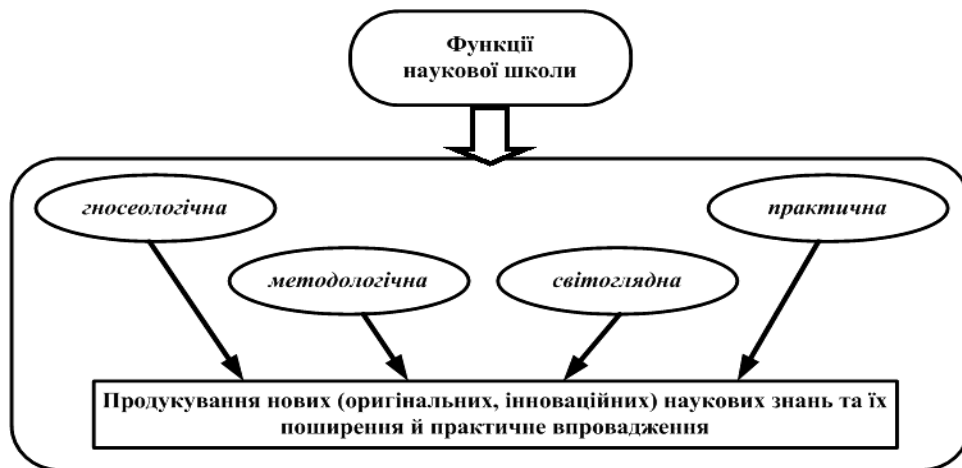

Рис. 6. Функції наукової школи

Науковій школі властива сукупність ознак, які дають змогу ідентифікувати таке творче об'єднання дослідників. Головною ознакою НШ є ефективне засвоєння і дослідження її членами актуальних проблем з висунутих керівником наукових напрямів. Мінімальний цикл, що дає підстави фіксувати існування школи, становлять три покоління дослідників: засновник школи – його послідовник – учні послідовника. Ключовою фігурою НШ є її лідер, ім'ям якого названо школу. Це – видатний, авторитетний учений, котрий розробляє фундаментальні та загальні питання науки, продукує ідеї, нові напрями досліджень, здатний об'єднати навколо себе колектив однодумців.

Серед інших ознак НШ прийнято виділяти такі:

багаторічна наукова продуктивність, що характеризується як кількісними (кількість публікацій, посилань), так і якісними показниками (лідер і члени НШ є авторами фундаментальних наукових праць, членами редколегій провідних професійних журналів і збірників);

широта проблемно-тематичного, географічного, хронологічного діапазонів функціонування НШ;

збереження традицій і цінностей НШ на всіх етапах її становлення та розвитку, забезпечення спадкоємності в напрямках наукових досліджень, стилю наукової роботи;

розвиток атмосфери творчості, новаторства, відкритості для наукових дискусій як у професійній пресі, так і в спілкуванні;

об'єднання в НШ певного кола талановитих учених, постійне її поповнення обдарованими вихованцями – послідовниками лідера, здатними до самостійного пошуку;

постійні комунікаційні зв'язки (горизонтальні і верти калні) між учителем та учнями, рядовими членами школи;

активна педагогічна діяльність (кількість здобувачів, аспірантів, докторантів, підручників, навчальних посібників, розробка нових курсів);

офіційне визнання державою (науковою спільнотою) важливості наукових досліджень НШ (число академіків, док торів, кандидатів наук, професорів, доцентів, заслужених діячів і працівників).

Вважається, що лідером НШ є переважно доктор наук. У її складі має бути не менше трьох докторів наук за спеціальністю. Проблематика наукових досліджень учнів обов'язково має бути пов'язана з тематикою вчителя – лідера школи. Інколи вказують на географічну дислокацію як одну з ознак школи. Ця формальна ознака може бути використана як додаткова в процесі ідентифікації НШ.

Найпоширенішим методом ідентифікації НШ є вивчення потоку кандидатських і докторських дисертацій науковців, які входять до цього неформального колективу. Такий підхід правомірний, оскільки виявляє взаємовідносини "вчитель – учень", що є особливо суттєвим для НШ. Він є ефективним, оскільки дає змогу отримати конкретні результати, що базуються на кількісних даних про захищені під керівництвом того чи іншого вченого дисертації, свідчить про відповідність тематики дисертацій учнів проблематиці дисертації лідера.

Бібліометричні методи допомагають вивчити частоту цитування праць керівника його учнями.

Наукові школи є головною неформальною структурою науки, що робить значний внесок у її розвиток. Їх представники, як правило, досягають значних наукових результатів.

З аналізу значимості НШ витікають очевидні речі, а саме: необхідно підвищити престиж наукових шкіл; підвищити статус керівника НШ; ввести єдиний реєстр НШ України, який розмістити на загальнодоступних науково-освітніх ресурсах Міністерства освіти та науки, спорту та молоді, а окремі витяги з посиланням на офіційних сайтах ВНЗ та НУ, де функціонують аспірантури (ад'юнктури), докторантури; керівником НШ має очолювати, як правило доктор наук та активні кандидати наук, які за сукупністю наукового результату можуть претендувати на доктора наук.

Зазначене коло не вирішених проблем гальмує розвиток вітчизняної науки. Авторським колективом зроблено вдалу спробу реалізувати коло намічених проблем, у вигляді Інтернет проекту зі створення єдиного загальнодержавного реєстру НШ України [19] на базі створеної професійної наукової консолідації Міждисциплінарна академія наук (МАН) України [20]. Засновники наукових шкіл отримують сертифікат із зазначенням унікального реєстраційного номеру.

Основними критеріями визнання наукової школи є [11]: відповідність профільної теми державним пріоритетним напрямкам розвитку науки і техніки, програмам Міністерства освіти і науки, молоді та спорту, Національної асоціації наук, галузі; захист докторських і кандидатських дисертацій за напрямом школи; наявність відкриттів, винаходів; опублікування монографій, публікацій у фахових виданнях, депонування звітів; організація наукових заходів: щорічних міжнародних чи всеукраїнських конференцій, постійно діючих семінарів; створені на базі школи діючі науково-виробничі структури державного рівня.

Автор [11] переконаний, що тільки формування таких структурованих наукових шкіл, які працюють та розвиваються за ретельно продуманою схемою і планом, може гарантувати ефективний розвиток науки в університеті і забезпечити його власними науково-педагогічними кадрами; повна моральна, фінансова, організаційна підтримка наявних наукових шкіл – поки що єдиний шлях врятувати науку в Україні.

Підставою для віднесення якогось неформального колективу до наукової школи повинні бути головний напрям досліджень, кількість публікацій, індекс цитування (не лише окремого учасника школи, але і всіх, хто в неї входять), кількість захищених дисертацій.

Сформулюємо основні завдання наукової школи: підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів для вищих навчальних закладів України; обговорення основних результатів дисертаційних досліджень аспірантів, ад'юнктів, докторантів і здобувачів; опанування кандидатських дисертацій, підготовка відгуків на автореферати дисертаційних досліджень, рецензування навчальних і робочих програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій тощо; вивчення, узагальнення та пропаганда передового міждисциплінарного науково-педагогічного досвіду в організації навчально-

виховного процесу в освітніх закладах; підготовка, організація і проведення внутрішніх, Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних заходів; керівництво науково-дослідною роботою студентів та курсантів; створення науково-експериментальних полігонів в Міждисциплінарній Академії Наук (МАН) України.

Очікуючий позитивний результати від реєстрації НШ:

позитивно вплине на імідж країни;

керівники НШ матимуть змогу заявити про створення школи та отримати встановленого зразка сертифікат засновника.

підвищення відповідального ставлення засновників НШ, щодо якості підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації;

здобувачі вчених ступенів матимуть змогу самостійно обирати цікаві та посильні наукові напрями, та зменшити втрату часу на пошук наукового керівника за бажаним напрямком.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Отже, з розгляду питання можна зробити наступні важливі висновки:

1. Отриманий результат є логічним продовженням роботи [21-23] націлених на гармонізацію навчально-виховного процесу підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації.

2. Для повноцінного існування репродукуючої системи підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації важливою умовою є наявність наукових шкіл, які очолюють літери.

3. Рівень важливості наукових шкіл має бути тотожним рівню вищому навчальному закладу. Очевидно аспірантура (ад'юнктура) та докторантура має бути займати належне місце в системі вищої освіти.

4. Важливо створити і підтримувати гарантувати авторитет лідерам наукових шкіл. Для цього потрібно запровадити єдиний загальнодержавний реєстр наукових шкіл. Таким прикладом може служити створення єдиного загальнодержавного реєстру НШ України в рамках Інтернет проекту Міждисциплінарної академії наук (МАН) України.

5. Наявність єдиного загальнодержавного реєстру НШ України підтриманого Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України створить потужній науковий імідж країни на міжнародному науковому просторі.

6. Наявність єдиного загальнодержавного реєстру НШ України поліпшить пошук здобувачам, аспірантам, ад'юнктам, докторантам притаманних їм наукові напрями майбутньої пошукової діяльності.

7. Необхідно адаптувати законодавство України, в частині, що стосується державного визнання, стимулювання діяльності НШ, та врахування обсягів навчального, наукового, методичного навантаження.

Література

- Сипченко В.І. Наукова школа кандидата педагогічних наук, професора Сипченка Валерія Івановича "Гуманізація навчально-виховного процесу" [електронний ресурс] // Гуманізація навчально-виховного процесу. Випуск L. – Слов'янськ, 2010. – С. 8-11. – Режим доступу URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2010_50/2.pdf.
- Бедный Б.И. Подготовка научных кадров в высшей школе. Состояние и тенденции развития аспирантуры : монография / Б.И. Бедный, А.А. Мироснос. – Нижний Новгород : Изд-во ННГУ, 2008. – 219 с.
- Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 1999 р. №309 // Офіційний вісник України від 19.03.1999. – 1999. – № 9. – С. 71, код акту 6997/1999 [електронний ресурс] Верховна Рада України. – Законодавство України. – Режим доступу URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/309-99-%D0%BF>.
- Інструкція про організацію підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів у Збройних Силах України. Наказ Міністра оборони України та Міністра освіти і науки України від 30 червня 2000 р. № 194/265 (зміни згідно Наказу Міністра оборони України та Міністра освіти і науки України № 662/771 від 14.11.2006 р.).
- Козубцов И.Н. Проблема подготовки молодых научно-педагогических кадров в аспирантуре. Научно-технический журнал "Новые технологии в образовании" / И.Н. Козубцов, Л.С. Козубцова. – Воронеж : Мастеринг, 2009. – №5. – С. 86-88. – ISSN 1815-6835.
- Козубцов І.М. Проблема підготовки в аспірантурі майбутніх науково-педагогічних кадрів / І.М. Козубцов // III Міжнародна наукова конференція "Современные достижения в науке и образовании". 16–23 сентября 2009 г. Тель-Авив (Израиль) – Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2009. – С. 192-194. (укр., рус., англ.). – ISBN 978-966-330-070-2. – [електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.iftomn.ho.ua/docs/Program_conf_Israel2009.doc.
- Козубцов И.Н. Проблема подготовки молодых научно-педагогических кадров для высших военных учебных заведений в адъюнктуре / И.Н. Козубцов, Л.С. Козубцова. Становление и развитие военной педагогики в России : Материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием, посвященной 85-летию со дня рождения выдающегося военного педагога и психолога Барабанщикова А.В. (Пенза, 7-9 октября 2009 г.). – Пенза : Пензенский государственный педагогический университет им. В.Г. Белинского, Военный университет Министерства обороны РФ, 2009. – С. 182-85.
- Подласый И.П. Новый курс : Учебник для студ. пед. вузов. В 2 кн. / И.П. Подласый. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 2 : Процесс воспитания. – 256 с. – ISBN 5-691-00174-4.

9. Военная педагогика : Учебник для вузов / Под ред. О.Ю. Ефремова. – СПб. : Питер, 2008. – 640 с. : ил. – (Серия "Учебник для вузов"). – ISBN 978-5-388-00127-6.
10. Положення про наукові школи Національного університету кораблебудування [електронний ресурс]. Інформація. Національний університет кораблебудування. – Режим доступу URL : <http://www.nuos.edu.ua/polozhennya-pro-naukov%D1%96-shkoli>.
11. Конвісер І. Наукові школи: стан і перспективи [електронний ресурс]. Офіційний сайт "Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна". Розділ "Наукові школи". – Режим доступу URL: <http://www.vmurol.com.ua/index.php>
12. Криворученко В.К. Научные школы – эффективный путь проведения диссертационного исследования [электронный ресурс]. Информационный гуманитарный портал "Знание. Понимание. Умение". – Режим доступу URL: http://www.zpu-journal.ru/asp/scientific_schools/2007/Krivoruchenko/
13. Козубцов И.Н. Система подготовки экспертов (официальных оппонентов) научной и научно-технической деятельности / И.Н.Козубцов // Актуальные вопросы современной психологии и педагогики [Текст] : Сборник докладов VII-й Международной научной конференции (Липецк, 24 декабря 2011 г.) / Отв. ред. А.В. Горбенко. – Липецк : Издательский центр "Гравис", 2011. – 192 с.
14. Козубцов І. Філософський аспект освітньої системи підготовки наукових керівників / І. Козубцов, С. Штаненко // Науково-практичний журнал. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. Національний університет оборони України. – 2011. – № 1-2 (10-11). – С. 56-60.
15. Вернадский В.И. Труды по истории науки в России / В.И. Вернадский. – М., 1988. – С. 65
16. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В.М. Шейко, Н.М. Кушнарєнко. – 6-те вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2008. – 310 с. – ISBN 978-966-346-463-3.
17. Мараховский Л.Ф. Междисциплинарная призма на основе экспертной системы / Л.Ф. Мараховский, И.Н. Козубцов // Научный электронный архив. URL : <http://econf.rae.ru/article/6712>.
18. Наконечная Т.Ю. Научная школа как фактор развития экономической науки [электронный ресурс] / Т.Ю. Наконечная // Український соціум. Архів номерів наукового журналу. – Режим доступу URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/usoc/2010_2/123-132_2'10_-14.pdf.
19. Енциклопедія "Українські наукові школи" [електронний ресурс]. Міждисциплінарна академія наук (МАН) України. – Режим доступу URL: <http://schools-ua.at.ua>.
20. Міждисциплінарна академія наук (МАН) України [електронний ресурс]. Офіційний сайт Міждисциплінарна академія наук (МАН) України. – Режим доступу: <http://man-ua.at.ua>.
21. Тенденції та перспективи інноваційного розвитку системи військової освіти: звіт про НДР "Перспектива-ВО" (Проміжний). – К. : ВІТІ НТУУ "КПІ", 2011 – 122 с.
22. Мараховський Л.Ф. Міждисциплінарна академія наук (МАН), єдиний в Україні проект формування міждисциплінарної консолідації вчених / Л.Ф. Мараховський, І.М. Козубцов, О.М. Масєсов // Эффективные инструменты современных наук 2012 (Чехия, 27 апреля–05 мая 2012 г.) [электронный ресурс]. – Режим доступу URL : http://www.rusnauka.com/13_EISN_2012/Pedagogica/4_109795.doc.htm.
23. Тенденції та перспективи інноваційного розвитку системи військової освіти : звіт про НДР "Перспектива-ВО" (Заключний). – К. : ВІТІ НТУУ "КПІ", 2012 – 101 с.

Л.Ф. Мараховський, І.М. Козубцов

НАУЧНАЯ ШКОЛА – ОСНОВА СОВРЕМЕННОЙ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ АСПИРАНТУРЫ

Резюме

В статье отражен основной результат диссертационного исследования относительно предоставления весомого статуса научной школы. Она является первичной научной ячейкой зарождения творчества у соискателей ученой степени в аспирантуре. Вследствие этого соискатели будут иметь возможность самостоятельно избирать интересные и перспективные научные направления, и уменьшат потерю времени на поиск научного руководителя в желаемом направлении. Новизной работы являются рекомендации, относительно необходимости внедрения учета единственного общегосударственного реестра научных школ. Разработан педагогический научно-исследовательский полигон на примере реестра научных школ при общественной научной организации ученых Украины – Междисциплинарной академии наук Украины.

Ключевые слова: научная школа, научный руководитель, лидер, междисциплинарная наука.

L.F. Marahovsky, I.N. Kozubtsov

SCIENTIFIC SCHOOL AS THE FUNDAMENTALS OF MODERN INTERDISCIPLINARY POSTGRADUATE COURSE

Summary

The basic results of dissertation research as for the giving the ponderable statuses to scientific school are reflected in the article. It is considered to be the first scientific level of creativity of the competitor of the scientific degree while taking a postgraduate course. It will give the competitors the opportunity to select interesting scientific directions according to their abilities, and will decrease the loss of time on the search of scientific leader

in the desired direction. The novelty of the work is the recommendations on the necessity of introduction the general national register of scientific schools. A pedagogical research bases were worked out on the example of scientific schools register of public scientific organization of the Ukrainian scientists which is the Interdisciplinary academy of sciences of Ukraine.

Key words: scientific school, scientific leader, leader, interdisciplinary science.

УДК 37(09): 001. 891. 5

Е. А. Панасенко

ДИДАКТИЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ У ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (1945–1991 рр.)

У статті схарактеризовано дидактичний експеримент як один з провідних типів експериментів у науково-педагогічних дослідженнях радянської доби. З'ясовано сутність понять "експеримент", "педагогічний експеримент", "дидактичний експеримент", визначено мету та основні завдання дидактичного експерименту. Представлено типову структуру дидактичного експерименту, а також його характерні особливості та специфічні риси. Зроблено акцент на тому, що досвід експериментування науковців досліджуваного періоду в галузі дидактики є цінним для сьогодення в умовах швидкого поширення нових технологій навчання.

Ключові слова: методи наукового дослідження, експеримент, дидактичний експеримент, науково-педагогічне дослідження, структура та зміст дидактичного експерименту.

Постановка проблеми. Процес модернізації вітчизняної системи освіти, створення концептуальних основ оновлення сучасної школи і наповнення педагогічної діяльності новим змістом передбачає розробку фундаментальних теоретичних та експериментальних досліджень. Безумовно, дослідницька робота передбачає проведення глибокого аналізу, синтезу й узагальнення педагогічних фактів, що сприяє збагаченню педагогічної теорії. Проте одних теоретичних методів недостатньо для створення нових освітніх стандартів. Унікальним методом, що поєднує теоретичне та емпіричне пізнання, є педагогічний експеримент. Це найбільш точний метод наукового дослідження, який дозволяє структурувати цілісні явища на складові елементи, варіювати умови для їхнього функціонування, дослідити розвиток окремих зв'язків і точніше фіксувати результати процесів або явищ, що вивчаються.

Педагогічний експеримент є ефективним засобом розробки та впровадження інновацій, що лежать в основі розвитку та оновлення системи освіти. Удосконалення вчителя та педагогічного процесу в цілому повністю залежить від процесу експериментування, у ході якого створюється нова освітня практика.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Окремим питанням організації педагогічного експерименту присвячені наукові студії сучасних учених: О. Адаменко, С. Гончаренка, Л. Кайдалової, Т. Кожухової, О. Рудницької, В. Тушевої, Б. Шиян, В. Шпалінського та ін.

Експеримент як провідний метод наукового дослідження в галузі дидактики дослідили відомі вчені радянського періоду: С. Архангельський, Ю. Бабанський, О. Басов, В. Беспалько, М. Болдирев, Г. Воробйов, М. Данилов, В. Загвязинський, Л. Занков, А. Киверялг, В. Краєвський, О. Піскунов, Я. Скалкова, М. Скаткін та ін.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення та аналіз дидактичного експерименту у вітчизняних науково-педагогічних дослідженнях радянської доби.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічне дослідження – це процес і результат наукової діяльності, спрямований на здобуття суспільно значущих нових знань про закономірності, структуру, механізм навчання та виховання, теорію та історію педагогіки, методіку організації навчально-виховної роботи, її зміст, принципи, методи та організаційні форми. Педагогічні дослідження класифікуються за різними засадами. За типом зв'язку науки і практики виокремлюють: фундаментальні, прикладні дослідження та розробки; залежно від використання в дослідженні експерименту – теоретичні та експериментальні [7, с. 384].

Експеримент є важливою частиною науково-педагогічного дослідження. Експеримент, як комплексний метод наукового дослідження, вважається найскладнішим методом вивчення педагогічних явищ і процесів. Метою експерименту є не лише пізнання вже існуючих педагогічних процесів і явищ, розкриття сутності різних методичних підходів учителя, але і створення абсолютно нового досвіду, в якому пропонується та перевіряється нова педагогічна концепція.

У педагогічній науці досліджуваного періоду існували різні підходи до визначення сутності поняття "педагогічний експеримент":

– дослідницька робота в школі з певної проблеми;

– метод пізнання, за допомогою якого в природних або штучно створених, контрольованих і керованих умовах досліджуються педагогічні явища та процеси, здійснюється пошук нових, ефективних